

**НЕОЛОГІЗМИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ
МОВОЗНАВСТВІ: ВИЗНАЧЕННЯ,
КЛАСИФІКАЦІЯ, ПЕРЕКЛАД**

Безпалова К. В.

кандидат філологічних наук, доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-9298-1250>

Коваленко О. В.

кандидат філологічних наук, доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Дане дослідження представляє аналіз сучасної української теоретичної наукової літератури, за допомогою якої було визначено поняття неологізму і його відмінність від інших видів новоутворень в мові, розглянуті особливості функціонування неологізмів, класифікації та перекладу.

Неологізмами слід вважати нове слово або стійке словосполучення, нові або формою або за змістом, або за формою і за змістом, що володіють семою новизни протягом певного періоду часу. Це одиниці, які увійшли в лексико—семантичну систему мови, мовну сферу та не існували в попередній період в тій же мові, підмові, мовній сфері, утворені за словотвірними законами відповідної мови, підмови або запозичені з іншої мови у зв'язку з потребою у спілкуванні, або які перейшли з пасивного складу мови. Неологізми можна поділити на загальномовні й індивідуальні (авторські).

В ході аналізу способів перекладу неологізмів з англійської мови на українську було встановлено, що універсального прийому перекладу неологізмів не існує. Особливості перекладу кожного нового слова залежать від того, до якого типу слів воно належить (терміни, назви, синоніми до слів, які вже мають відповідності в мові тощо). Як правило, один і той же неологізм можна перевести різними способами, однак через деякий час один з варіантів витісняє інші. Основними критеріями, які повинні бути прийняті до уваги перекладачем при пошуку відповідності англійському неологізму в мові перекладу, є стислість і однозначність тлумачення. Головне, запропонований перекладачем варіант повинен бути зрозумілий одержувачу перекладу. При передачі неологізмів з англійської на українську мову використовується ряд основних прийомів: транслітерація; транскрибування; калькування; описовий переклад, або експлікація, пряме включення. В перекладі також можуть бути задіяні семантична деривація та функціональна заміна. До факторів, які впливають на інтерпретацію і переклад авторських неологізмів відносяться, перш за все, структура слова, потім контекст і, нарешті, фонові знання перекладача.

Ключові слова: авторський неологізм, визначення, класифікація, лексико-семантична система мови, мовний неологізм, неологізм, українське мовознавство.

NEOLOGISMS IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE STUDIES: DEFINITION, CLASSIFICATION, TRANSLATION

Bezpalova K. V.

Candidate of Sciences in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

Kovalenko O. V.

Candidate of Sciences in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

This article deals with the analysis of modern Ukrainian theoretical scholar literature which helps to define the notion of neologism and its distinction from other kinds of new creations in language, to describe the main ways of neologism creation and its functioning in the text, classifications and ways of translation.

Neologism is viewed as a new word or a stable word combination, new in form or in content, or in form and content, that possesses the novelty seme for a certain period of time. These are the units that go into lexis-semantic language system, language sphere and that don't exist in previous period in this language, sublanguage, language sphere. They are built up according to derivation laws of respective language, sublanguage or borrowed from the other language in connection with a need for communication or that go from the language passive layer. Neologisms can be divided into language and author neologisms. The analysis of the neologisms translation ways shows that there is no universal way of neologisms translation. The translation peculiarities of every new word depend on what type of words they belong to (terms, names, synonyms to words that already have correspondences in language etc.). As a rule, one and the same neologism can be translated by different ways. However in time one of the variants ousts others. The main criteria which translator should bear in mind while dealing with the search of correspondence to neologism are brevity and unambiguity. What is important is that the translation variant should be understood by a reader. There are several ways of rendering neologisms: transliteration, transcription, loan translation, descriptive translation or explication, direct involvement. Translation can also include semantic derivation and functional substitution. Factors that influence interpretation and translation of author neologisms include word structure, context, and translator's background knowledge.

Key words: author neologism, classification, definition, lexis-semantic language system, language neologism, neologism, Ukrainian Language Studies.

Вступ. Мова як живий організм безперервно змінюється, до неї вносять нові і з неї уходять застарілі лексичні одиниці. Лексичні новоутворення особливо активно проникають в мову з інтернету, ЗМІ та літера-

тури. В сучасних філологічних дослідженнях значна увага відводиться розгляду проблеми індивідуально—авторської картини світу, втіленням якої можна вважати неологізми. Автори в своїх творах, з одного боку, використовують стиль і мову домінуючу на даний момент, а з іншого — стиль і мовні засоби, властиві тільки їй. Застосовуючи неологізми або створюючи їх, автор прагне надати тексту колорит і індивідуальність.

Отже, **актуальність дослідження** обумовлена інтересом сучасної германістики та перекладознавства до проблем функціонування неологізмів в англійській мові та їх перекладу, що представляє собою і виступає важливим аспектом для розуміння та інтерпретації художньої літератури. Слід зазначити, що неточна передача неологізмів веде не тільки до втрати образності твору, а й до можливого спотворення його сенсу та неправильного сприйняття тексту з боку реципієнта перекладу, так як у багатьох випадках неологізми грають важливу роль в побудові певної атмосфери твору.

Об'єктом даного дослідження є неологізми у сучасній українській перекладознавчій парадигмі. **Предметом** — лінгвістичні характеристики та способи перекладу неологізмів на українську мову.

Мета даної роботи полягає у аналізі та систематизації поглядів українських вчених на визначення, типологію та переклад неологізмів.

Для виконання поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- провести теоретичний аналіз концепцій;
- уніфікувати критерії визначення неологізму;
- охарактеризувати типологію неологізмів;
- описати ознаки класифікації неологізмів;
- розглянути проблеми перекладу неологізмів.

Теоретико-методологічною базою дослідження послуговували наукові роботи з неології, неографії, когнітивної лінгвістики, перекладу та лінгвокультурології сучасних українських мовознавців: І. В. Бабія, О. М. Бондаренко, Н. С. Демченко, О. І. Дзюбіної, Є. В. Железняк, О. О. Жижом, Ю. А. Зацного, К. Г. Коваленко, І. В. Левченко, О. М. Линтвара, Н. О. Михальчук, Н. В. Роговської, О. О. Селіванової, В. А. Терещенко, О. В. Ткачик, О. М. Турчака, А. О. Черневич, О. А. Шеніної, З. В. Шостюк.

Методологія дослідження включає *загальнонаукові* методи — абстрагування, аналізу і синтезу, порівняння, дедукції, індукції, систематизації, узагальнення, спостереження та *спеціальні* лінгвістичні методи: дескриптивний, зіставний та типологічний методи.

Практична значимість роботи полягає в тому, що її результат може знайти застосування серед фахівців, що займаються перекладом художньої англomовної літератури, а також при навчанні художньому перекладу у ВНЗ. Дана робота представляє інтерес для фахівців та студентів в області перекладу й філології, а також інших фахівців в галузі гуманітарних дисциплін, які цікавляться проблемами перекладу.

Результати та обговорення. Визначення поняття «неологізм». На даний момент в мовах усього світу відбувається «неологічний вибух». В результаті розвитку будь-якої мови її словниковий склад змінюється. У ньому з'являються тисячі нових слів. Щоб закріпитися в мові нове слово повинно пройти стадії соціалізації (закріплення в суспільстві) і лексикалізації (закріплення в мові). Після сприйняття слова людьми, які можуть вважатися авторитетними в даному суспільстві (вченими, викладачами, журналістами і т. п.), воно починає поширюватися, потрапляючи в друк, матеріали ЗМІ, Інтернет. На стадії соціалізації відбувається також масове прийняття слова носіями мови. Далі йде процес його лексикалізації. Пройшовши стадії аналізу і затвердження, лексична одиниця реєструється в словнику неологізмів. Один з найважливіших критеріїв закріплення неологізму в словнику — його використання в різних джерелах мовного матеріалу на протязі декількох років і це означає, що кожен неологізм — новий доти, поки мовне співтовариство відчуває його новизну, а потім він або виходить з ужитку, або закріплюється в мові.

Крім мовних неологізмів, українські мовознавці виділяють і індивідуальні, авторські неологізми (О. М. Бондаренко, А. О. Черневич, О. І. Дзюбіна, О. М. Турчак). На відміну від мовних, авторів яких встановити важко, вони створені однією особою, наприклад журналістом або письменником. Як правило, у авторських неологізмів новизна не тьмяніє з часом, і вони стають специфічною рисою індивідуального стилю автора.

Проблема визначення терміна «неологізм» є суперечливою і недостатньо обґрунтованою. Якщо період народження і зникнення слова фіксується більш-менш об'єктивно, то тривалість перебування слів в «статусі новоутворень» є суб'єктивною.

В філології виділяють три основні типи мовних новоутворень — неологізми, потенційні слова і okazіоналізми (О. І. Дзюбіна, І. В. Левченко та інші).

Перший тип новоутворень — неологізми. У роботах різних лінгвістів відсутня єдність у трактуванні даного поняття. Зазвичай неологізми трактують як нові словникові одиниці, які використовуються інтенсивно в реально виголошених або записаних текстах протягом досить тривалого часу. Ці одиниці не утворюються кожного разу для задоволення комунікативної потреби, а відтворюються у вже сформованому вигляді в мовної пам'яті.

К. Ф. Заболотний дотримується думки, що «неологізм — це нове слово (стійке поєднання слів), яке відповідає вимогам спілкування, нове за значенням і за формою (або за формою, або за значенням), утворене за словотвірними законами мови або ж запозичене з іншої, яке сприймається мовцями мови як нове протягом деякого періоду часу» (Заболотний, 1991: 4).

В енциклопедії «Українська мова» О. О. Тараненко пропонує таке визначення поняття «неологізм» — це «слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями (загальнономовні неологізми) або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально—авторські неологізми)» (Українська мова: Енциклопедія, 2004: 377). В ще одній сучасній авторитетній термінологічній енциклопедії Олени Селіванової підкреслюється, що неологізм — це слово чи сполука, використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття або в новому значенні й усвідомлюються як такі носіями мови (Селіванова, 2006: 417).

Отже, в усіх визначеннях наголошується, що неологізм — це лексична одиниця, що володіє новизною, але створена за існуючими в мові словотвірними моделями, що виникла і стала фактом мови в силу суспільної потреби за ініціативою її покоління, що може вийти з ужитку під час змінених соціальних умов (Демченко, 2019: 49).

Лінгвістичні теорії, що намагаються розкрити мовну сутність такого явища як неологізм, умовно визначають як стилістична, денотативна, структурна, конкретно-історична, психолінгвістична та лексикографічна (див., наприклад, Котелова, 2015).

1. Прихильники лексикографічної теорії вважають, що неологізмами — це слова, які відсутні в сучасних словниках, не зазначені словниками. Проти такого чисто позитивістського визначення неологізмів зазвичай висуваються аргументи. По-перше, логічним наслідком

такого розуміння неологізмів є уявлення про те, що неологізми є лише в тій мові, яка має письмову форму. По-друге, фіксація слів в словниках залежить в цілому від лексикографічної ситуації в країні, від того, скільки словників створено і до яких типів вони належать.

2. Психолінгвістична теорія визначає неологізм як мовну одиницю, що не зустрічалося раніше в індивідуальному мовному досвіді носія мови. Отже, акцент робиться на суб'єктивній, індивідуальній новизні неологізму.

3. Відповідно до стилістичної теорії, до неологізмів відносять стилістично марковані слова, значення слів або фразеологізми, вживання яких супроводжується ефектом новизни. Але цей критерій не може бути визначальним при виявленні сутності такого явища, як неологізм.

4. Відповідно до денотативної теорії, неологізм — це слово, що позначає нове явище (денотат, реалію) або поняття. Недоліком є те що ця теорія не враховує внутрішньомовні причини появи неологізмів (прагнення носія мови до експресивності, виразності, економності номінації, побудова за аналогією) і те, що неологізми можуть позначати різні з точки зору новизни явища і поняття.

5. Прихильники структурної теорії вважають, що до неологізмів можуть бути віднесені лише ті слова, які володіють абсолютною структурною, формальною новизною; зазвичай це унікальні звукополучення, що сприймаються як нероздільні, непохідні, невмотивовані одиниці.

6. Більш коректною можна назвати конкретно-історичну теорію неологізму, в якій ознака нового, повинна бути уточнена з точки зору часу і мовного простору, що дозволить дати більш коректне уявлення про сутність неологізму. Тобто, неологізми — це слова, які існують у мові пізніше якогось періоду, прийнятого за вихідний. Поняття неологізму мінливе в часі, в просторі і відносно: неологізмом слово залишається до тих пір, поки в ньому відчувається новизна. Ставши загальноживим, неологізм зберігає тимчасову конотацію новизни, яка продовжує відчуватися протягом відносно тривалого періоду часу. Що частіше слово використовується, то швидше воно втрачає конотацію новизни.

Для того, щоб більш повно описати сутність поняття «неологізм», розглянемо також яким чином лінгвісти розмежовують поняття неологізм, okazіоналізм і потенційне слово. Деякі науковці вважають

терміни «неологізм» і «оказіоналізм» синонімами. Так, О. Селіванова відмічає, що серед неологізмів виокремлюються оказіоналізми — індивідуально-авторські новотвори або нові значення відомих слів (Селіванова, 2006: 417).

Однак більшість дослідників виділяють такі основні параметри розмежування неологізмів і оказіоналізмів: час появи слова; наявність — відсутність конкретного автора; відчуття — не відчуття новизни слова; входження — не входження в мову. Вони вважають, що оказіоналізми як слова, що утворюються випадково, в конкретних умовах мовної комунікації, як правило, суперечать мовній нормі та відхиляються від звичних способів творення слів у даній мові (О. Турчак, В. Русанівський, О. Тараненко, М. Зяблюк та інші) слід відрізняти від авторських неологізмів.

Тобто можемо стверджувати, що поняття неологізму в загально-теоретичному і загальноісторичному плані не має і не може мати абсолютних хронологічних меж або критеріїв: вони відносні, рухливі і встановлюються конкретними завданнями дослідження або навіть контекстом вживання самого терміна «неологізм». Оказіональне ж слово, будучи безвідносним до історичного періоду, не може називатися неологізмом.

Критерій наявності або відсутності автора не є суттєвим для визначення неологізму. Оказіоналізм завжди індивідуальний і в своєму авторстві принципово співвідноситься з конкретною особою — творцем цього оказіоналізму. Авторство неологізмів зруйновано, «розмито» їх приналежністю до мови (Железняк, 2018).

Відносно критерію входження або невходження в мову неологізм і оказіоналізм також абсолютно різні: перший входить в мову, є приналежністю мови, а другий ж — це чисто мовленнєвий факт.

В свою чергу, виникає питання про розмежування потенційних і оказіональних слів. О. І. Дзюбіна та О. М. Турчак пропонують диференціювати ці поняття шляхом віднесення перших до слів, утворених за продуктивними моделями, а інших, відповідно, за непродуктивними (Дзюбіна, 2014; Турчак, 2013). Таке розмежування не зовсім вірне, оскільки оказіональні слова також можуть утворюватися за продуктивними моделями.

У сучасній неології спостерігаються також намагання протиставити оказіоналізм індивідуально-авторському неологізму. Авторські неологізми додають тексту емоційну експресивність і виразність.

Інакше кажучи, частотнішим критерієм у визначенні понять «потенційне слово», «оказіоналізм», «індивідуально-авторський неологізм» та «неологізм» є віднесення перших трьох до фактів мовлення, а останнього — до явищ мови. І якщо на сьогодні вчені досить чітко визначилися зі співвідношенням неологізм—оказіоналізм, то єдності думок у визначенні поняття, що позначається синонімами «потенційне слово», «потенціоналізм», немає.

Таким чином, можна виділити кілька **основних критеріїв визначення неологізма**: слово, що позначає нову реалію; неологізм як стилістична категорія, головним критерієм якого є — відчуття смислової новизни; неологізм як утворений синонім до вже існуючого слова, який володіє конотативним відтінком; характеристика неологізму як слова, незазначеного/зазначеного в словниках; неологізм як слово, що існує в певний момент часу в тому чи іншому мовному просторі.

Спираючись на вищевикладені критерії визначення неологізмів, сформулюємо своє бачення сутності цього класу слів. Отже, на наш погляд, неологізмами слід вважати нове слово або стійке словосполучення, нові або за формою або за змістом, що володіють семою новизни протягом певного періоду часу. Це одиниці, які увійшли в лексико-семантичну систему мови, мовну сферу та не існували в попередній період в тій же мові, підмові, мовній сфері, утворені за словотвірними законами відповідної мови, підмови або запозичені з іншої мови у зв'язку з потребою у спілкуванні, або які перейшли з пасивного складу мови.

2. Принципи класифікації неологізмів. Лексичні новоутворення надзвичайно різноманітні. Типологія неологізмів, як і типологія звичайних слів української мови, може бути побудована з урахуванням найрізноманітніших ознак, властивих цим одиницям. Тому деякі класифікації неологізмів є традиційними для лексики в цілому, інші ж спираються на ознаки, властиві тільки цим мовним одиницям. Розглянемо існуючі типології неологізмів більш докладно.

О. І. Дзюбіна у своїй статті «Диференціальні ознаки неологізмів і оказіоналізмів» визначила, що виділяють чотири типи класифікації неологізмів (Дзюбіна, 2014):

1. За видом мовної одиниці: неолексеми — нові слова, які є результатом запозичення; неофраземи — нові, стійкі сполучення слів із ідіоматичною семантикою; неосемеми — нові значення старих слів.

2. За ступенем новизни мовної одиниці: абсолютні неологізми; відносні неологізми (слабкі). Також сюди можна віднести і так звані «внутрішні запозичення», які є перерозподілом у видах і жанрах мовлення. До відносних неологізмів відносяться такі групи слів: так звана «лексика, що повернулася» (маловживані або застарілі слова, які в останні роки «актуалізувалися»); актуалізована лексика (слова, колись які були в мові, але на сучасному етапі виступають в іншому осмисленні); внутрішні запозичення (мовні одиниці, які проникають в літературну мову з розмовної, з просторічної лексики, діалектів, жаргонів і аргю, з професійної лексики, різних областей знання (там само).

3. За видом означуваної реалії позначають: нову реалію; стару реалію; актуалізовану реалію; відмираючу реалію; неіснуючу (гіпотетичну) реалію.

4. За способом утворення: запозичені (поділяються на зовнішні і внутрішні запозичення); словотвірні (утворені за словотвірними моделями); семантичні (нові значення лексичних одиниць) (там само).

Своєрідну типологію неологізмів знаходимо в роботі В. І. Заботкіної «До питання про принципи типології неологізмів в сучасній англійській мові» (Заботкіна, 1990). Автор у вокабулярі неологізмів виділяє:

1) переосмислення або семантичні інновації — слово може володіти новим значенням. Утворення неологізмів шляхом переосмислення слів для найменування якогось уже відомого поняття відбувається, ймовірно, у зв'язку з виникненням необхідності відтінити одну з якостей того чи іншого поняття, які раніше не відображалися у словесному найменуванні, або ж для позначення стилістичних і різного роду емоційно-оцінних відтінків того чи іншого поняття чи предмета.

2) Перейменування або трансномінації — слово може володіти новою формою з уже відомим значенням (неологізм — синонім до вже існуючого слова). Трансномінації з'являються в мові з метою дати нову назву і відображають тенденцію до використання експресивніших форм.

3) Власне неологізм — володіє новою формою і новим значенням.

Залежно від способу і умов створення українські дослідники також характеризують неологізми як загальномовні та індивідуально-авторські.

Мовні неологізми — це слова, які виникають для називання нових предметів, понять, реалій, які до теперішнього моменту не мали на-

зви в мові або як назви для вже існуючих предметів (Турчак, 2013). Такі неологізми використовуються в повсякденній мові, вони відомі, доступні і зрозумілі.

Мовні неологізми розділяються на:

1. Загальномовні (називають нове поняття, виконують номінативну функцію):

1) Лексичні неологізми — це нові слова, що з'являються в мові, для позначення нових понять у зв'язку з розвитком науки, техніки, культури та інших соціальних факторів.

2) Семантичні неологізми — це нові значення вже відомих в мові слів або загальновідомі слова зі зміненим значенням.

3) Сполучувані неологізми — це обороти з новими і незвичними зв'язками слів між собою. Сполучувані неологізми утворюються на основі термінологізації, переосмислення значення слів і перетворення структури словосполучення.

2. Індивідуально-стилістичні неологізми — це слова, які утворюються художниками слова — письменниками, публіцистами з метою посилення експресивності тексту, для додання образності художнього тексту. Вони покликані зберігати свіжість і незвичайність. Такі індивідуально—стилістичні неологізми також називають авторськими.

На відміну від мовних неологізмів індивідуально—стилістичні неологізми частіше виконують не номінативну, а експресивну функцію (Бабій, 2015). Створені однією особою — поетом, письменником вони залишаються приналежністю індивідуального стилю. Індивідуальний стиль залежить від творчої особистості автора, його світосприймання та світовідчуття, ставлення до явищ навколишньої дійсності та оцінки їх. Митець може відчувати недостатність засобів художнього пізнання, їхню обмеженість, що стимулює пошук нових слів в естетичному освоєнні світу. Цей пошук виражається в індивідуальному словотворенні письменника (там само).

Таким чином, в основі класифікації неологізмів можуть бути різні ознаки. За *ознакою мовної одиниці* неологізми діляться на: неолексеми, неофраземи і неосемеми. За *ступенем новизни* новоутворення діляться на абсолютні та відносні, за *видом позначуваної реальності* позначають: нову або стару реальність. За *способом утворення* неологізми діляться на: запозичені, словотвірні та семантичні. *Мовні неологізми* розділяються на: лексичні, семантичні, авторські та сполучувані.

3. Особливості та проблеми перекладу неологізмів. Художній переклад може бути дослівно точним, художньо повноцінним, але далеким від оригінального тексту. При цьому ідеального відтворення та повної тотожності між оригіналом і перекладом неможливо досягти, оскільки оригінал являється результатом індивідуальної творчості творця слова та частиною національного мовного мистецтва. В розумінні О. М. Линтвара, ідіостиль — це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський спосіб мовного виразу (Линтвар, 2012). Неологізм є індивідуально—стилістичним або іншими словами авторським явищем (Железняк 2018).

При використанні зафіксованих в двомовних словниках відповідників у перекладача, як правило, не виникає особливих труднощів в процесі перекладу неологізмів. Єдине, що слід відзначити в цьому зв'язку, це те, що при наявності в словнику двох і більше відповідностей перекладу неологізму, перекладач повинен враховувати навколишній контекст і прагматичну установку перекладу при виборі найбільш відповідного варіанту. Для цього доречним буде розібратися у функціях авторських новотворів. О. О. Жижом в сучасній неології виділяє такі основні функції: номінативну, стилістичну, експресивну, текстотвірну (Жижом, 2003). Також авторка визначає, що експресивна функція тісно пов'язана з прагматичним аспектом дослідження авторських лексичних новотворів (там само).

Розглядаючи питання стилістичної функції авторських новотворів, слід звернути увагу на той факт, що експресивно-емоційне забарвлення таких мовленнєвих одиниць — це результат дії кількох чинників: семантичного забарвлення твірної основи, від якої утворений okazіоналізм, словотвірної моделі, за якою він побудований, контексту і мовленнєвої ситуації, які уточнюють його словотвірне значення.

На думку З. В. Шостюк, номінативна функція авторських новотворів полягає в найменуванні того, що в мові не має прямого однослівного позначення (Шостюк, 2013). Велика кількість новотворів використовується з метою називання якогось предмета, поняття чи наміру (Линтвар, 2012).

Експресивна функція полягає в тому, що виступаючи джерелом мовленнєвого новаторства, авторські новотвори використовуються з художньо—виражальною метою і виконують естетичну функцію

(Шостюк, 2013). Будь-яке okazіональне слово обов'язково у художньому тексті виступає зображальним засобом, завдяки якому досягається образність тексту.

Текстотвірна функція okazіоналізмів полягає у синтезі двох складових: авторського уявлення про навколишнє середовище і свідомого відбору засобів художнього впливу на читача. Створюючи текст, автор вводить новотвори в речення так, щоб те, про що він має намір повідомити, могло бути належним чином (адекватно до його задуму) сприйняте читачем (Шостюк, 2013).

Але не зважаючи на те, що перекладач буде шукати засіб відтворити неологізм в контексті, в якому він функціонує у тексті, особливістю неологізмів є те, що вони досить пізно фіксуються, або взагалі не фіксуються словниками. А. В. Пасічник та Є. В. Железняк у своїх дослідженнях перекладацької практики авторських неологізмів визначають, що в тих випадках, коли відсутній еквівалент перекладу, при передачі неологізмів з англійської мови на українську використовуються ряд прийомів (Железняк, 2013; Пасічник, 2013):

1) транслітерація — механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої;

2) транскрибування — механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при головній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої, але з врахуванням фонетичного звучання слова;

3) калькування — копіювання іншомовного слова за допомогою свого, незапозиченого матеріалу, відтворення комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови;

4) описовий переклад, або експлікація — прийом перекладу, який полягає в описі засобами іншої мови певного поняття;

5) прийом прямого включення, котрий представляє собою використання оригінального написання англійського слова в іншомовному тексті. Використання способу прямого включення може бути виправдано в тих випадках, коли неологізм неможливо передати жодним з розглянутих способів перекладу у зв'язку зі специфічністю його звучання або написання (Жижома, 2003).

Таким чином, при передачі неологізмів з англійської на українську мову використовується ряд основних прийомів: **транслітерація; транскрибування; калькування; описовий переклад, або експлікація; пряме включення.** В перекладі також можуть бути задіяні **семантична деривація та функціональна заміна.**

Висновки. Отже, головна особливість неологізмів як мовних одиниць полягає в тому, що вони використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття або в новому значенні; усвідомлюються як такі носіями мови і не мають прямих еквівалентів у мові перекладу.

Відсутність уніфікованого підходу до розрізнення неологізмів породжує багатоманітність їх класифікацій за різними ознаками. За *ознакою мовної одиниці* неологізми діляться на: неолексеми, неофраземи і неоседеми. За *ступенем новизни* новоутворення діляться на абсолютні та відносні, за *видом позначуваної реалії* позначають: нову або стару реалію. За *способом утворення* неологізми діляться на: запозичені, словотвірні та семантичні. *Мовні неологізми* розділяються на: лексичні, семантичні, авторські та сполучувані.

При передачі неологізмів з англійської на українську мову використовується ряд основних прийомів: *транслітерація; транскрибування; калькування; описовий переклад, або експлікація; пряме включення.* В перекладі також можуть бути задіяні *семантична деривація та функціональна заміна.* При відтворенні неологізмів потрібно враховувати не тільки жанрово-стилістичні особливості твору, функціональний стиль означеного тексту, прагматичний аспект, але і особистість самого перекладача, що і складає перспективи наших подальших наукових розвідок.

Список літератури

- Бабій І. Художньо-зображальна роль авторських неологізмів у формуванні письменницького ідіостилу. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2015. С. 11–18.
- Бондаренко О., Черневич А. Англійські неологізми: нове у використанні способів утворення. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1. С. 127–131.
- Демченко Н. Особливості функціонування неологізмів в сучасній англійській мові. *Мова і культура*. 2019. № 196. С. 48–55.
- Дзюбіна О. Диференціальні ознаки неологізмів і okazіоналізмів (на матеріалі художньої літератури та Інтернет-реклами англійської мови). *Вісник Львівського університету*. Серія: Іноземні мови. 2014. Вип. 22. С. 78–84.

Дзюбіна О. Особливості утворення та функціонування семантичних неологізмів англійської мови в сфері інтернет-комунікації. *Записки з романо-германської філології*. 2014. Вип. 2. С. 17–23.

Железняк Е. Неологізми в сучасній англійській мові. *Наука онлайн: міжнародний електронний науковий журнал*. 2018. № 1. URL: <https://nauka-online.com/ua/publications/filologiya/2018/1/neologizmi-v-suchasnij-anglijskij-movi/>

Жижомо О. Індивідуально-авторські новотвори в поетичному дискурсі 80–90-х років XX століття: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.01. К., 2003. 242 с.

Зацний Ю. Іншомовні запозичення як засоби поповнення інноваційного словникового фонду сучасної англійської мови: монографія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2000. 379 с.

Коваленко К. Продуктивні способи творення нових слів в англійській мові. *Актуальні проблеми сучасної медицини: вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2013. № 4 (44). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/produktivnisposobi-utvorenniya-novih-sliv-u-suchasniy-angliyskiy-movi>

Левченко І. Оказіональна лексика у мовознавчих студіях. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). 2015. Вип. 21. С. 29–33.

Линтвар О. До проблеми художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2012. Вип. 30. С. 144–147.

Маслова А. Особливості неологізмів сфери технологій мобільного зв'язку та їх відтворення українською мовою. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 144 с.

Михальчук Н. Словотвір як основне джерело поповнення словника сучасної англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2013. Вип. 38. С. 94–98.

Пасічник А. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу на українську мову. Дніпродзержинськ: Дніпродзержинський державний технічний університет, 2013. URL: http://www.confcontact.com/2013_02_20/16_Pasichnik.html

Поліщук О. Художньо-виражальні функції індивідуально-авторських прикметників в українській поезії XX століття. *Наукові записки*. Серія: Філологічна. 2010. Вип. 17. С. 315–320.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.

Ткачик О., Роговська Н. Шляхи поповнення лексичного складу сучасної англійської мови. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» ім. І. Сікорського*. К., 2017. № 9. С. 36–40.

Турчак О. Поняття «оказіоналізм» у мовознавчій літературі та його мовленнєва реалізація в українських періодичних виданнях кінця XX століття. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Сер.: Філологічні науки. 2013. № 2. С. 299–305.

Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

Шостюк З. Функційні особливості okazionalnoï leksyky Дмитра Павличка. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2013. Вип. 40. С. 122–124.

References

- Babii I. Khudozhno-zobrazhalna rol avtorskykh neolohizmiv u formuvanni pysmennyskoho idiostyliu. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 2015. S. 11–18.
- Bondarenko O., Chernevych A. Anhliiski neolohizmy: nove u vykorystanni sposobiv utvorennia. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*. 2010. № 1. S. 127–131.
- Demchenko N. Osoblyvosti funktsionuvannia neolohizmiv v suchasniï anhliiskii movi. *Mova i kultura*. 2019. № 196. S. 48–55.
- Dziubina O. Dyferentsialni oznaky neolohizmiv i okazionalizmiv (na materialy khudozhnoi literatury ta Internet–reklamy anhliiskoi movy). *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Inozemni movy*, 2014. Vyp. 22. S. 78–84.
- Dziubina O. Osoblyvosti utvorennia ta funktsionuvannia semantychnykh neolohizmiv anhliiskoi movy v sferi internet-komunikatsii. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii*, 2014. Vyp. 2. S. 17–23.
- Zhelezniak E. Neolohizmy v suchasniï anhliiskii movi. *Nauka online: mizhnarodnyi elektronnyi naukovyi zhurnal*. 2018. № 1. Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: <https://nauka-online.com/ua/publications/filologiya/2018/1/neologizmi-v-suchasniy-anglijskij-movi/>
- Zhyzhoma O. Indyvidualno-avtorski novotvory v poetychnomu dyskursi 80–90-kh rokiv XX stolittia: dys. kandydata filol. nauk: 10.02.01. K., 2003. 242 s.
- Zatsnyi Yu. Inshomovni zapozychennia yak zasoby popovnennia innovatsiino-ho slovnykovoho fondu suchasnoi anhliiskoi movy: monohrafiia. *Zaporizhzhia: «Zaporizkyi natsionalnyi universytet»*, 2000. 379 s.
- Kovalenko K. Produktivni sposoby tvorennia novykh sliv v anhliiskii movi. Aktualni problemy suchasnoi medytsyny: *Visnyk ukrainskoï medychnoi stomatolohichnoi akademii*. 2013. № 4 (44). Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/produktivnisposobi-utvorennia-novykh-sliv-u-suchasniy-angliyskiy-movi>
- Levchenko I. Okazionalna leksyka u movoznavchykh studiiakh. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Filolohiia (movoznavstvo)*. 2015. Vyp. 21. S. 29–33.
- Lyntvar O. Do problemy khudozhnoho perekladu. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu „Ostrozka akademiia“*. Serii: Filolohichna. 2012. Vyp. 30. S. 144–147.
- Maslova A. Osoblyvosti neolohizmiv sfery tekhnolohii mobilnoho zviazku ta yikh vidtvorennia ukrainskoiu movoiu. *Zaporizhzhia: ZNTU*, 2018. 144 s.

Mykhalchuk N. Slovtvir yak osnovne dzherelo popovnennia slovnyka suchasnoi anhliiskoi movy. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu „Ostrozka akademiia“. Serii: Filolohichna. 2013. Vyp. 38. S. 94–98.

Pasichnyk A. Suchasni anhliiski neolohizmy ta sposoby yikh perekladu na ukrainsku movu. Dniprodzerzhynsk: Dniprodzerzhynskiy derzhavnyi tekhnichnyi universytet, 2013. Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: http://www.confcontact.com/2013_02_20/16_Pasichnik.html

Polishchuk O. Khudozhno–vyrazhalni funksi indyvidualno–avtorskykh prykmetnykiv v ukrainskii poezii KhKh stolittia. Naukovi zapysky. Serii „Filolohichna“. 2010. Vyp.17. S. 315–320.

Selivanova O. Suchasna linhvistyka: Terminolohichna entsyklopediia. Poltava: Dovkillia, 2006. 716 s.

Tkachyk O., Rohovska N. Shliakhy popovnennia leksychnoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy. Natsionalnyi tekhnichnyi universytet Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut» im. I. Sikorskoho. K: Visnyk, 2017. № 9. S. 36–40.

Turchak O. Poniattia „okazionalizm“ u movoznavchii literaturi ta yoho movlennieva realizatsiia v ukrainskykh periodychnykh vydanniakh kintsia KhKh stolittia. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Ser.: Filolohichni nauky. 2013. № 2. S. 299–305.

Ukrainska mova: Entsyklopediia / Redkol. Rusanivskiy V. M., Taranenko O. O., Ziabliuk M. P. ta in. K.: Vyd–vo „Ukrainska entsyklopediia“ im. M. P. Bazhana, 2004. 824 s.

Shostiuk Z. Funktsiini osoblyvosti okazionalnoi leksyky Dmytra Pavlychka. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu „Ostrozka akademiia“. Serii: Filolohichna. 2013. Vyp. 40. S. 122–124.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2024 року